

07. Poelejské kosmologie

A. Empedoklés

Rychlé připomenutí z minula

- Obecné motivy elejských koncepcí kosmu
 - dva počátky
 - Xenofanés – kosmologie jako kritika běžných náboženských představ
 - Parmenidés – kosmologie jako kritika běžných představ o kosmu
 - Parmenidova ontologie – nutno respektovat „zákony zachování“!
- Forma výkladu a metody
 - básně
 - Xenofanés
 - čistě „vědecké“ (racionální práce s empirickými daty)
 - explicitně X náboženskému a mýtickému výkladu jevů
 - Parmenidés
 - mýtické a náboženské motivy

Poelejské kosmologie

- A. Empedoklés
- B. Anaxagorás
- C. Atomisté

A. Empedoklés

x1) Empedoklés a eleaté

i. Texty

1. „Neboť je nemožné, aby něco vzniklo z nejsoucího, stejně jako je neproveditelné a neslýchané, aby zaniklo to, co jest. Vždycky to totiž bude tam, kam to kdo zrovna postaví.“

DK 31 B12 (Pseudo-Aristotelés, MXG II 6, 975b1; překlad z KRS)

2. „Pošetilci! Neboť jejich myšlení nesahá daleko. Věří totiž, že to, co předtím nebylo, vzniká anebo že něco umírá a naprosto hyne.“

DK 31 B11 (Plútarchos, Adv. Col. 12; překlad z KRS)

3. „Ale řeknu ti něco jiného: žádná z veškerých smrtelných věcí nemá zrození a žádná nemá ani konec v bídné smrti, nýbrž jest jenom mísení a vzájemná výměna toho, co se mísí — avšak lidé to nazývají zrozením.“

DK 31 B8 (Plútarchos, Adv. Col. 10; překlad z KRS)

A. Empedoklés

x1) Empedoklés a eleaté

ii. Výklad

- ✓ jsoucno je a nevzniká ani nezaniká
- ✓ neexistuje nejsoucno (prázdno)
- × zaměření výkladu na smyslově vnímatelnou skutečnost
- × zohlednění dalších charakteristik vedle jsoucnosti → rozlišení různých jsoucen
- × jejich míšení → „vznik“ a „zánik“ věcí kolem nás
- × určení příčin pohybu/změny

A. Empedoklés

a) Kosmogonie

i. Texty

- http://www.phil.muni.cz/fil/antika/kosmologie/9-emp_2vznik.php

ii. Výklad

- kosmogonie rozhodně ano
- fyzikální (interakce „kořenů“) či metafyzický (Láska, řád) děj?
- významná role *aithéru*

A. Empedoklés

a1) Kosmogonický cyklus

i. Texty

- http://www.phil.muni.cz/fil/antika/kosmologie/9-emp_1cyklus.php

ii. Výklad

- všezahrnující věčný proces (netřeba vysvětlovat počátek)
- metafyzické (antropomorfní) hnací síly
- nejasnosti s určením délky jednotlivých fází a se zařazením zoogonie

A. Empedoklés

a1) Kosmogonický cyklus

ii. Výklad

- schematická animace
- G. Campbell, *IEP*: <http://www.iep.utm.edu/empeoc1/#SH3b>
- nové prameny – strasbourský papyrus!

A. Empedoklés

x2) Strasbourský papyrus

- 1904 zakoupen v Egyptě
- 1905 předán Univerzitní knihovně ve Strasbourgu
- 1990 začátek studia
- 1992 identifikován jako zdroj k Empedokleovi
- 1994 ohlášen nový Empedokleův text
- 1999 souborná kniha *L'Empédocle de Strasbourg* – A. Martin, O. Primavesi
- <http://ancphil.lsa.umich.edu/-/downloads/faculty/janko/empeocles-nature.pdf>
 - obrázek

A. Empedoklés

a1) Kosmogonický cyklus

ii. Výklad na základě strasbourského papýru

- O. Primavesi, „Empedocles: Physical and Mythical Divinity“, *The Oxford Handbook of Presocratic Philosophy*, 2005 (s. 250-283)
- schéma

vláda Lásky (pohyb od rozdělení
k jednotě) – 6000 let

stav úplného oddělení 4 látek –
4000 let

stav úplně jednoty (Sfairos) –
4000 let

vláda Sváru (pohyb od jednoty k
rozdělení) – 6000 let

A. Empedoklés

b) Země

i. Zlomky

1. Druzí, jako Empedoklés, říkají, že pohyb oblohy, který se děje v kruhu a je rychlejší, brání pohybu Země tak, jako je tomu s vodou v pohárech, neboť i ta, ač se při otáčení poháru často dostane pod dno kovové nádoby, přece nevyteče dolů, třebaš od přírody tak teče. Příčina je stejná.

A67, Aristotelés, *O nebi* 295a17 (překlad K. Svoboda, ZPM)

2. ... Země – která je kulová – ...

A56, Aëtios, *Plac.*, D. 350

A. Empedoklés

b) Země

ii. Výklad

- už obecná znalost kulatého tvaru Země
- empirické založení vysvětlení klidu Země ve středu kosmu
 - ovšem poněkud nejasná analogie

A. Empedoklés

c) Nebeská tělesa

i. Zlomky

- http://www.phil.muni.cz/fil/antika/kosmologie/9-emp_4telesa.php (1-9)

ii. Výklad

- obecně známý původ měsíčního světla
- známý mechanismus zatmění Slunce
 - z popisu zatmění plyne, že Slunce je větší než Měsíc
- originální vysvětlení Slunce
 - snad pýthagorejský vliv
 - nejasná Aëtiova zpráva

A. Empedoklés

d) kosmos jako celek

i. Zlomky

- http://www.phil.muni.cz/fil/antika/kosmologie/9-emp_3kosmos.php

5. ... zakryl paprsky slunce,
zatímco kráčelo nad ním, a ze země zatemnil tolik,
jakou měl právě šíři ten měsíc jiskrnoký.

B42, Plútarchos, *De fac. in orbe lunae* 929c (překlad převzat ze ZPM)

6. ... Měsíc je ve dvojnásobné vzdálenosti od Slunce vzhledem ke vzdálenosti od
Země.

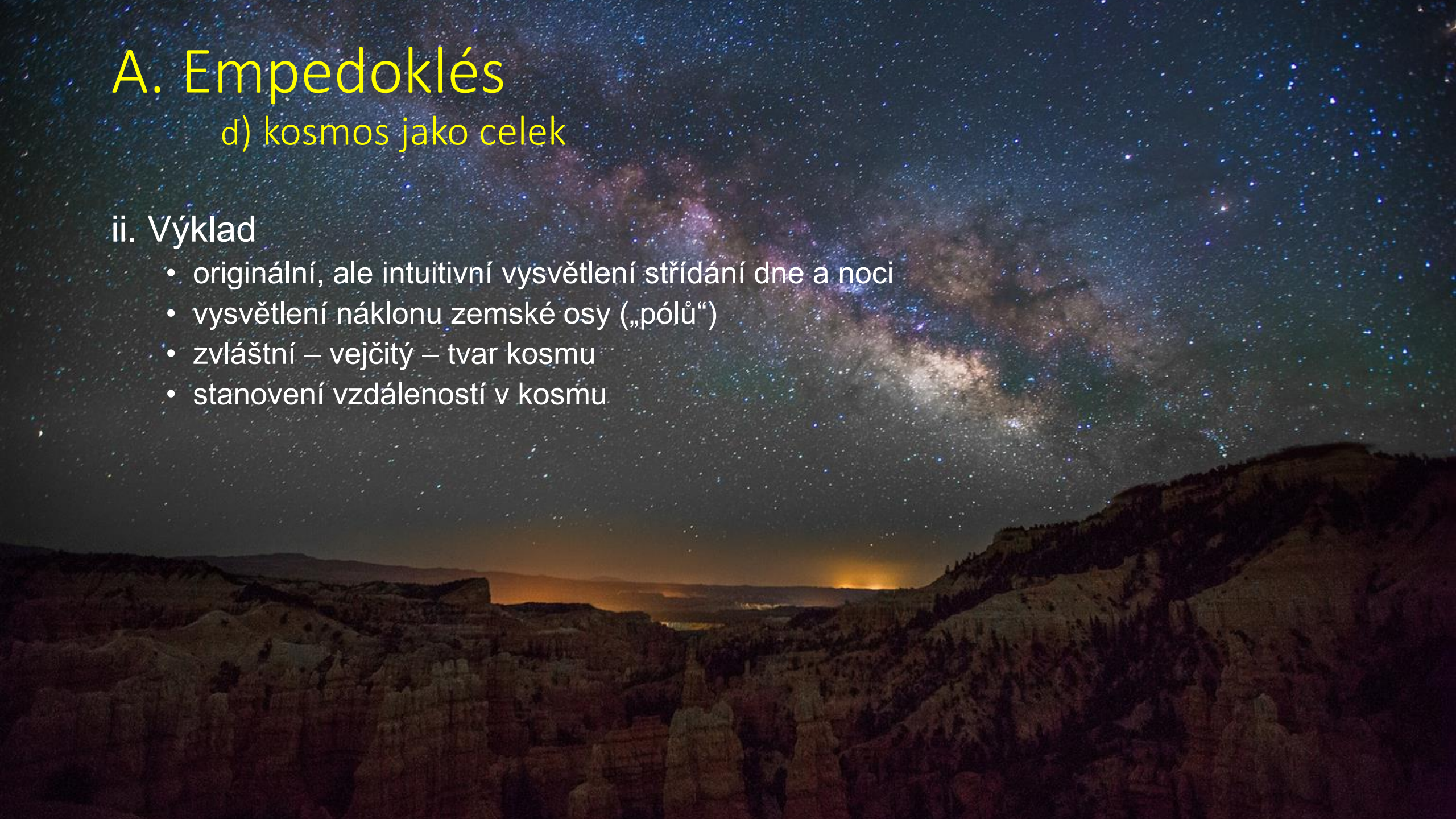
A61, Aëtios, *Plac.* II, 31, 1; *D.* 362

A. Empedoklés

d) kosmos jako celek

ii. Výklad

- originální, ale intuitivní vysvětlení střídání dne a noci
- vysvětlení náklonu zemské osy („pólů“)
- zvláštní – vejčitý – tvar kosmu
- stanovení vzdáleností v kosmu.

A. Empedoklés

e) charakter Empedokleova výkladu

- báseň
- fyzika + „metafyzika“

A. Empedoklés

f) výklad o kosmu v kontextu Empedokleovy filosofie

- kosmologie jako dílčí část „fyziky“
- „fyzika“ vs. převtělování
 - tradiční téma – dva spisy nebo jeden?
 - Primavesi – na základě doxografických údajů o Empedokleových spisech (především *DL*) → 3 knihy *Peri fyseós* (3000 řádků) + 2 knihy *Katharmoi* (2000 řádků)
 - G. Campbell, *IEP* – na základě strasbourského papýru byla obě témata v tomtéž spise *Peri fyseós*
 - R. Parry, *SEP* – silné provázání obou témat (např. Primavesi!) → pouze jedna báseň
 - dvě rozdílná témata nebo témata související?
 - převtělování daimónů v důsledku vraždy a jejich návratu do původního stavu jako zrcadlo rozbití Sfairu Svárem a návratu k jednomu Sfairu
 - etické implikace fyzikální teorie – s Láskou proti Sváru

A. Empedoklés

g) Empedokleův výklad o kosmu v kontextu vývoje myšlení

- návaznost na eleaty
- odmítnutí představy absolutního počátku →
- první cyklická kosmogonie
 - velmi dynamický model – kosmos nemůže být statický (viz OTR!)
- zoogonie jako významná část kosmogonie
- zapojení náhody do kosmogonického procesu

- zatmění Slunce, podstata Měsíce
- Země není podpírána, ani nesetrvává v rovnovážné pozici, nýbrž je držena na místě „silou“, jež vzniká pohybem